

Öğretmen Yetiştiren Kuruluşlarda "Meslek Dersleri" Üzerine

Cavit BİNBAŞIOĞLU

Öğretmen yetiştiren kuruluşlarda eğitim ve öğretme sanatını öğreten derslerin tümüne «meslek dersleri», yahut «pedagojik formasyon dersleri» denmektedir. Bu, bilen kişinin, öğretmediği, öğretme ve eğitime işinin ayrı bir sanat ve bilim işi olduğunu, özellikle eğitilen kişinin çeşitli özelliklerini bilmeye ve tanımaya bağlı bir iş olduğunu kabul eden bir görüşün varlığına dayanmaktadır. Kişi, buna ayrıca hazırlanmadıkça, öğrendiği bilgilerle iyi bir öğretmen olamaz. Tarihsel incelemelerin tesbit ettiği göre, böyle bir görüş, 15. yüzyılda Fatih Sultan Mehmet'in kurdurduğu okullara kadar uzanmaktadır. (1) 1848'de bizde ilk öğretmen okulu açıldıktan yaklaşık 25 yıl kadar sonra, bu okullara «usul-ü tedris» adıyla «öğretim yöntemleri» ve daha sonra da «fenn-i terbiye» adıyla «eğitim» dersinin bulunduğu ve cumhuriyet kurulduğu sıralarda bu alanın psikoloji ve ilk ve orta öğretimde okutulan bütün derslerin özel öğretim yöntemleri dersleriyle epeyce geniş bir alanı kapsadığı bilinmektedir. Bu zamanda ve daha sonraları, «Çocuk Ruh» ve «Pedagoji Tarihi» dersleri, yukardaki dersler gibi, kitapları da yazılarak, öğretmen yetiştiren okulların programlarında yer almıştır. Bu durum, hem ilk öğretmen okulu, hem orta öğretmen okulu ve hem de yüksek öğretmen okulu programlarında, 1950 yılına kadar böyle sürdü. Kısaca, cumhuriyet döneminin öğretmenleri, ilk 30 yılda bu meslek derslerini okuyarak ve uygulayarak yetiştiler. Bu sırada, İhsan Suşu, Sadrettin Celâl Antel, Halil Fikret Kanad, Hıfzırahman Raşit Öymen, Fuat Baymur, Ali Haydar Taner, Hüviyet Bekir Örs, Hasip Ahmet Aytuna, Vedide Baha Pars, Kemal Kaya, M. Rauf İnan ve H. Hüsnü Cıvıtlı gibi eğitimcilerimizin yazı ve kitapları, bu alanı önemli ölçüde doldurmuştu. Bugün artık emeklilik çağında bulunan öğretmenlerin meslekî bilgilerinin kaynağını bu eğitimcilerin eserlerinde arayabiliriz.

Bugün bu derslerin önemi ve değeri konusunda, geçmişte zaman zaman görüldüğü gibi, olumsuz görüşler yoktur. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim, Meslekî Eğitim ve Teknik Eğitim Fakültelerince düzenlenen sempo-

(1) Akyüz, Yahya «Tarihi Süreç İçinde Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Sorunu», *Öğretmen Yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarının Dünü, Bugünü ve Geleceği Sempozyumu*, (8-11 Haziran 1987), s. 31.

yumda ve son olarak da «Öğretmen Yetiştirme Danışma Kurulu» toplantısında bu derslerin gereği, birçok üyelerce hararetle savunulmuştur.

Bu derslerin başarılı ve deneyimli öğretmenler tarafından verilmesi, hatta, yalnız öğrenciler için değil, öğretmenlik yapan herkes için de gerekli olduğu vurgulanmıştır. (2)

Öğretmen yetiştiren kuruluşlarda okutulan meslek derslerinin adları ve programlarında zaman zaman değişiklikler yapılmıştır. İlk büyük değişiklik, 1950'li yıllarda oldu. «Pedagoji» dersi ile «Pedagoji Tarihi» dersi kaldırıldı, yerine eğitim sosyolojisi», «Psikoloji» dersi yerine, «Eğitim Psikolojisi» dersi kondu. «Özel Öğretim Yöntemleri» dersi yerine, «Eğitim Psikolojisi» dersi içine, «Derslerin Psikolojik Temelleri» diye bir ünite kondu ve uygulama saatlerinin miktarı artırıldı. (İlköğretmen okullarında son sınıfa haftada bir gün (6 saat) uygulama dersi kondu.) Böylece, derslerin psikolojik temellerini bilen bir kimse, uygulamalar içinde, o dersin öğretim yöntemlerini kendiliğinden öğrenebilir, düşüncesi hâkim oldu.

Bu durum, o sırada eleştirilere yol açtı. «Psikoloji» dersi yerine «Eğitim Psikolojisi» dersinin konması fazla bir problem yaratmadı. Üstelik, bu dersin içine, «Öğrenme Psikolojisi» girdiği için, dersler arasına bir yenilik getirdi. Faydalı da oldu. «Derslerin Özel Öğretim Yöntemleri» yerine okutulan «Derslerin Psikolojik Temelleri» ünitesi ders kitabında da yer almadığı için, bu, dersi okutan öğretmenleri biraz sıkıntıya düşürdü. Daha önceleri olduğu gibi, bu dersi meslek dersleri öğretmenleri okuttuğu için derslerin psikolojik temelleri ünitesini, uygulama ile birlikte, bir tür «Uygulamalı Özel Öğretim Yöntemleri» dersi gibi işlediler. Böylece, öğretmen adayları, daha önceki öğretmen okulu mezunları gibi, bu ders alanında da oldukça «kuvvetli» yetiştiriler.

«Pedagoji» dersinin yarattığı boşluk da sonradan, «Eğitime Giriş» dersi ile dolduruldu. «Pedagoji Tarihi»nin bıraktığı boşluk ise, hâlâ devam ediyor. «Türk Eğitim Tarihi»nin seçmeli olarak okutulması, bu boşluğu kısmen dolduruyor. Bu konuya ilişkin toplantılarda «Eğitim Düşüncesi Tarihi» dersinin konmasını öneren üyeler de çıkmaktadır.

«Özel Öğretim Yöntemleri» dersinin bıraktığı boşluk ise, 1970'lerde yapılan bir program değişikliği ile doldurulmuştu. Şöyle : İlköğretmen Okullarında okutulan Genel ve Özel Öğretim Yöntemleri dersleri, «İlkokullarda Öğretim» adlı bir ders şekline kondu ve ikiye ayrıldı : İlkokullarda Öğretim : I ve İlkokullarda Öğretim : II. Birincisinde «Genel Öğretim Yntemleri», ikincisinde de «Özel Öğretim Yöntemleri» dersi okutuldu. Uygulamalarıyla birlikte, bu dersler, öğretmenin öğretmenlik formasyonu kazanmasında çok etkili olmuştu. Fakat, bu çok sürmedi. Bir kısım ilköğretmen okulu iki yıllık Eğitim Enstitüsü şekline dönüştürüldükten sonra, bu okullardaki «Özel Öğ-

(2) Aynı eser, s. 63.

retim Yöntemleri» dersi, örneğin, «Türkçe ve Öğretimi», «Matematik ve Öğretimi» şekline dönüştü ve öğretimi de, meslek dersleri yerine, branş dersi öğretmenlerine verildi. Böylece, derslerin özel öğretim yöntemleri, meslek dersleri öğretmenlerinin kontrolünden çıktı. Bu uygulama, daha sonraları bu okullar üniversitelere bağlandıktan sonra da devam etti. Daha kaliteli öğretmen yetiştirmek istiyorsak, bu derse önem vermek zorundayız.

«Eğitim Yöneticiliği» dersi de önce ilk öğretmen okullarına «Teşkilât ve İdare» adı altında girdi. Sonra Eğitim Enstitüleri programlarına alındı. Bu da o zaman çok büyük bir ihtiyacı karşıladı. Şimdi de, Eğitim Fakültelerinde bu ders seçmeli dersler arasına alındı.

«Ruh Sağlığı», «Özel Eğitim Alanı» ve «Rehberlik» dersleri de çağdaş birer ders olarak, önce Eğitim Enstitülerinin Pedagoji Bölümüne, daha sonraları da öğretmen okulları ve eğitim enstitülerinin diğer bölümlerine girmişti. Sonradan bunlar kaldırıldı. Bu dersler özellikle rehberlik dersi üzerinde düşünülmelidir.

Ünlü eğitimci John Dewey'nin bir sözü vardır : «Bir şeyi öğretebilmek için, öğretmenin, o şeyle ilgili, hiç olmazsa, bir parça psikoloji bilgisi bilmesi gerekir.» Psikoloji bilgisi, branş dersi öğretmenlerinin değil, meslek dersleri öğretmenlerinin alanına girer. Onlar da gerçi, vaktiyle psikoloji okumuşlardır; fakat, o dersin öğretimi söz konusu olduğu zaman, bu bilgi yetmez. Yettiği kabul edilse bile, böyle bir dersin öğretmeni olan bir kimse, ister istemez, hep kendi dersinin eksikliklerini gidermeye çalışır. Yani, Türkçe dersi öğretmeni Türkçe öğretir, matematik dersi öğretmeni de matematik öğretir. Nitekim öyle olmuştur. Bir sömestir içinde, bir iki saat de öğretiminden söz eder. O kadar. Bunu hep gördük, yaşadık. Şimdi iş başında olanlar da her gün görüyor, biz de işitiyoruz. Bu böyle iken, biz de, bugün daha kaliteli öğretmen yetiştiremediğimizi yana yakıla anlatıyor, bunun için milyonlarca lira masraflara katlanıyor, toplantılar düzenliyoruz. Kaliteli öğretmen yetiştirme birçok sebebe bağlıdır, ama, kanımca, en önemli sebeplerden biri budur. Öğretim Yöntemleri dersi, uygulamasıyla birlikte, bir bütündür ve meslek derslerinin özünü teşkil eder. Buna sahip olmayan bir öğretmen sınıfa giremez. Bildiğini, öğrenci düzeyine indirip açıklayamaz. Öğretmen okullarında yeni bir düzenlemeye girildiği şu sıralarda, bu önemli noktanın gözden uzak tutulmaması gerekir.

«Özel Öğretim Yöntemleri» dersi yerine, örneğin, «Türkçe ve Öğretimi», «Matematik ve Öğretimi» dersini koyanların düşüncüsü şu idi : İnsan bir dersi bilmezse, o dersin öğretimini okutabilir mi? İlk bakışta doğru gibi gelen bu düşünce, üzerinde biraz durulacak olursa, yanlıştır. Yüksek öğretimden mezun olan bir kimse, ilk okulda ve orta okulda okutulan Türkçe ve Matematik derslerini bilemeyecek durumda mıdır? Belki ayrıntılarını bilmez, ama, «Özel Öğretim Yöntemleri» dersinde ayrıntılar üzerinde mi durulacak, yoksa genel ilkeler üzerinde mi? Bu genel ilkeleri bilmeyen kimse,

zaten ilk ve ortaöğretimde sınıf geçemez. Bir dersin öğretimini okutabilmek için, o dersin uzmanı olmaya gerek yok. Kaldı ki, özel öğretim yöntemlerinde temel olan ilk okuldur. Bununla ilgili bilgi ve uygulamaya sahip olan bir kimse, orta dereceli okullardaki bir dersin öğretimini de rahatlıkla yapabilir. Bununla birlikte, bu konuda belirli bir eksikliği varsa, bu, hizmet içi eğitim yoluyla giderilebilir.

Öğretmen yetiştiren okullar üniversiteye devredildikten sonra, bu konuda da bazı değişiklikler oldu. Önce dersin adı değiştirildi. Dersin adı : «Öğretim İlke Yöntem ve Teknikleri» oldu. Bir Eğitim Fakültesi böyle okuttu. Başka bir Eğitim Fakültesi buna «Program Geliştirme» dedi ve böyle okuttu. Sonra, bunlar, Yüksek Öğretim Kurulu'nun bir genelgesiyle tekrar «Genel Öğretim Yöntemleri» şekline dönüştü ve bugün de bu adla okutuluyor; fakat, çeşitli fakültelerde, ad değişmiş olmasına rağmen, eski uygulamalar devam ediyor. Bu durum, bir kavram kargaşası doğurmuştur. Bir de bu dersin yerine ya da bununla birlikte olarak, «Eğitim Teknolojisi» dersi konmak isteniyor. «Özel Öğretim Yöntemleri» yerine de, örneğin, «Fen Eğitimi Teknolojisi», «Matematik Eğitimi Teknolojisi», «Müzik Eğitimi Teknolojisi» gibi dersler, konmak istenen dersle ilgili olarak, biraz araç bilgisi, biraz da aracın öğrenciye sunuluşu ile ilgili olarak Psikoloji bilgisidir. Bunlar zaten, hem Genel Öğretim'in, hem de Özel Öğretim'in içinde vardır. Eksikse, bunlar tamamlanabilir. Hele «Öğretim-Araçları» diye bir ünite «Genel Öğretim Bilgisi» dersi içinde vardır. Öğretimde araç kullanmak yeni bir şey de değildir. Bunun tarihini 200-300 yıl öncesine Comenius'a va Pestalazziye kadar uzatabiliriz.

Eğitim Bilimleri Fakültemizde, eğitim bilimleri gruplaşmıştır. Bunlardan biri, «Eğitim Programları ve Öğretim»dir. Bu grupta, özel ve genel niteliği ile «Öğretim Yöntemleri»ni göremiyoruz. Oysa, bu bölümde, «Eğitimde Program Geliştirme» ile «Eğitim Teknolojisi» vardır. Buradan da anlaşılıyor ki, bu alan, yukardaki iki dersin alanı içine girmiştir. Uzmanlık derecesi almak isteyenlere bu dersler verilebilir. Bunlar için gereklidir; fakat, öğretmen olmak isteyen bir kimseye, «Genel» ve dersle ilgili «Özel Öğretim Yöntemleri» dersi vermek yeterlidir. Şimdi duyuyoruz ki, 2 yıllık Eğitim Yüksek Okulları dört yıla çıkarılmış. Buralara «Eğitimde Program Geliştirme» ve «Eğitim Teknolojisi» derleri konacakmış. Bu okulları iki yıldan dört yıla bunun için mi çıkarıyoruz? Sonra da buradan yetişen öğretmeni bir kara tahtanın bile zor bulunduğu köye göndereceğiz. Biraz gerçekçi olalım.

Öğretmenin kalitesini belirleyen en önemli etken, kanımca, öğretmenin meslek derslerine olan vukufiyeti ve onun uygulamasında, göstereceği başarıdır. Başka ülkelerde bu derslerin oranı, bütün dersler içinde % 25-35'tir. Bizde ise, YÖK uygulamalarından önce % 20-25 iken, bugün % 10-12'ye inmiştir. Daha kaliteli öğretmen istiyorsak, bu oranın artırılması gerekir.